

Tervetuloa Graduate Schooliin

Opetusministeriö vahvisti Suomen Akatemian esityksestä kaksi hallintotieteistä tutkijakoulua: 1) Valtakunnallinen hallintotieteellisen koulutusalan graduate school (5 paikkaa), koordinoijana Tampereen yliopisto ja 2) Sosiaali- ja terveys-hallinnon ja -talouden valtakunnallinen tutkijakoulutusohjelma (4 paikkaa), koordinoijana Kuopion yliopisto. Kyseiset tutkijakoulut kattavat muutamaa poikkeusta lukuunottamatta lähes kaikki maamme hallintotieteissä sekä sosiaali- ja terveys-taloustieteessä jatkokoulutusta toteuttavat yliopistot tai ainelaitokset. Osa laitok-sista on mukana molemmissa ohjelmissa osin hakuvaiheen taktisista syistä ja osin siksi, että ohjelmat eriytyvät tutkimusprofiililtaan tarjoten eri tavoin suuntautuneil-le hankkeille suotuisamman toimintaympäristön. Tästä syystä yhteistyön edelly-tykset ohjelmien välillä ovat erinomaiset. Ohjelmien valtakunnallista kattavuutta vielä täydentää se, että mukana on myös alan tutkimus- ja kehittämlaitoksia (esim. STAKES). Tutkijakoulut aloittavat syksyllä 1995 ja haku aika on parhaillaan (tou-kokuussa) käynnissä.

Valitettavasti hallintotieteiden tutkijakoulujen paikkamäärä on perin vaatima-ton verraten jatkotutkintojen ja laadukkaan tutkimuksen tarpeeseen. Koko yhteis-kuntaa, sen poliittis-hallinnollista järjestelmää, taloutta ja julkisia palveluja riepo-telleen muutosmyrskyn jälkiä analysoidaan tarvittaisi koulutusosalalla lisää päte-vää tutkimusta. Paikkamäärän niukkuus on synnyttänyt laajemminkin kritiikkiä. Ei siksi, että yleistä niukkuutta ei hyväksyttäisi tosiasiana, vaan siksi, että opetusmi-nisteriön ensimmäisellä ja toisella hakukierroksella vahvistamat aloituspaikat kai-killa aloilla ovat kovin epätasapainossa. Kahminta ensimmäisen kierroksen hy-väksytyissä kouluissa vei eväitä loppuilta. Tältä osin tutkijankouluja koskeva val-mistelu ja päätöksenteko kaipaava kritiikkiä.

Ei ole kuitenkaan syytä jäädä suremaan onnetonta kohtaloa. Tutkijakoulujen pelin henki on, että yliopistot ja tutkimuslaitokset satsaavat kouluihin puolet lisää joko omista voimavaroistaan tai ulkopuolisten projektien kautta. Tämän »konsor-tio»-periaatteen toteutuminen tarkoittaa, että näihin tutkijankouluihin muodostuu molempiin noin kymmenen päätoimisen tutkijan tihtentymät. Aikaisempaan verratuna tilanne ei ole ollenkaan epätoivoinen, päinvastoin tämä on askel eteenpäin.

Jatko-opiskelijan kannalta työskentely tutkijakultusohjelmassa tarjoaa päätoi-misen 4 vuoden pestin. Lisäksi ohjelmiin on rakennettu systemaattinen, mutta opiskelijan intressejä ja tutkimusteemaa tukeva opinto-ohjelma. Lähtökohtana pi-detään sitä, että väitöskirjatyo kytetään olemassa oleviin tutkimusprojekteihin nykyistä kiinteämmin. Näin muodostuvien tutkimusryhmien (edustajia useista yli-opistoista) sisällä voidaan tehostaa ohjausta ratkaisevasti. Näillä tavoin pyritään jäntevöittämään jatko-opintoja ja lyhentämään tohtorin tutkintoon kuluva-aikaa. Neljässä vuodessa on väitöskirja julkaistava, mieluummin nopeammin. Ohjelmaa ei ole tarkoitettu vanhan ajan vapaille ajattelijoille.

Tutkijakoulujen epäillijät ovat kyselleet, että onko koko ideassa mitään järkea. Heidän mielestään ajatus amerikkalaismaisista »graduate schooleista» on suo-malaisessa korkeakoulujärjestelmässä mieleton. Sitä paitsi lanseerattu nimike on ollut harhaanjohtava. Näillä järjestelyillä ei myöskään synny aitoa kriittistä mas-saa. Paikkamäärä on niin vähäinen ja hajautuu eri laitoksille, ettei koordinoituja ohjelmia kannata suunnitella, toteuttamisesta puhumattakaan. Kun tutkijakoulun toteuttamiseen ei yliopistojen budjetteihin tule varsinaisesti uusia varoja, hanke jää kertaluontoiseksi ja on pois muilta jatko-opiskelijoilta. Myöskään vakioitu pieni palkka tutkijoille ei riitä houkutteksi parhaille ja kyvykkäimmille. Ajankäyttö ja matkakustannukset ovat siis tuhlausta.

Puolestapuhujat ovat korostaneet pienten ja hajallaan toimivien ainelaitosten verkostoitumisen välttämättömyyttä tuloksellisuuden parantamiseksi ja olemassaolon turvaamiseksi. Niukkojen voimavarojen yhdistäminen muun muassa jatko-tutkintojen ohjauksessa on haaste, johon kannatta tarttua. Jo yksinomaan tiedon välittymisen paraneminen merkittävistä tapahtumista, käynnistyvistä projekteista tai ulkomaisten asiantuntijoiden vierailuista riittää hankeen perusteluksi. Tarve saada ryhtiä jatko-opiskeluun, niin opettajien kuin opiskelijoiden suunnalla on tunnustettu yleisesti yhteiskuntatieteissä. Kuten hallintotieteiden koulutusalan arviointi osoitti väitöskirjoista ei todellakaan ole alalla yliarjontaa.

Molempien suuntien argumentit ovat osittain perusteltuja. Olen kallistunut puolestapuhujien leiriin. Valtakunnalliset, monista toimijoista koostuvat verkot ovat löyhiä, eikä niiden kautta kriittistä massaa ainakaan alkuvaiheessa synny. Jos ohjelmat jatkuvat pidempään ja yliopistojen omat satsaukset ovat epäsuhtaisia, voi kehitys kulkea tässä mielessä keskittyneempään suuntaan. Opiskelijoille maksettavan palkan pienuus on näinä suurtyöttömyyden aikoina suhteellista, mutta opiskelijoille voidaan luonnollisesti maksaa lisää joko minimaalisesta opetukseen osallistumisesta tai projektien varoista. Suomen Akatemian toimikunnissa on käyty epävirallista keskustelua siitä, että syksystä 1995 hakuun tulevia assistentteja kohdennetaan nyt pienten aloituspaikkojen ohjelmiin. Tutkijankoulutusohjelman opiskelijat eivät ole elitistinen ryhmä, vaan ohjelmassa rakentuvaa opetus-tarjontaa suunnataan myös muille laitosten jatko-opiskelijoille.

Yksi kiistaton kielteinen seuraus graduate school -hankkeella on. Sen toteuttaminen vaikeuttaa merkittävästi niiden jatko-opiskelijoiden mahdollisuuksia, jotka eivät työskentele jossain tietyissä tutkimusryhmässä. Tämän jälkeen Suomen Akatemiasta lienee perin epätodennäköistä saada rahoitusta yksittäisen jatko-opiskelijan omalle hankkeelle, olkoon se kuinka innovatiivinen tahansa. Harrastelija-jatko-opiskelijoille tulee huonot ajat, elleivät he kykene saamaan liikkeelle esimerkiksi työpaikkojensa tai muiden taustayhteisöjensä voimavaroja. Lyhytkestoisten tutkimusrahojen saanti pitäisikin organisoida kiireisesti uudelleen.

Tutkijakoulut ovat nyt aloittamassa ja on aika tehdä määrätietoista työtä niiden toiminnan käynnistämiseksi ja vakiinnuttamiseksi. Vasta muutaman vuoden päästä tiedämme, oliko idea hyvä ja saatiinko sillä toivottuja tuloksia aikaan ja millaisia tarkoittamattomia seurauksia niillä oli. Mitään mullistusta ei tutkijakoulut aiheuta, mutta kokonaan huomiottakaan niitä ei voi jättää. Tervetuloa tutkijakoulut ja -kouluun.

Juha Kinnunen